

Lázár Eszter

Mindenkinek van egy álma

Trafó, Kortárs Művészetek Háza

2000. április 7-május 7.

A Trafó kiállításán egy csereprogram keretében holland és magyar képzőművészek munkáit láthattuk. *Előd Ágnes* és *Szacsva y Pál* mellett, a rotterdami Duende – művészek által vezetett műterem- és kiállítóház – művészei állítottak ki. A kiállítás alapját – ahogyan azt Molnár Edit a kiállítás kurátora írta – nem elsősorban a címben megfogalmazott koncepció adta, hanem „olyan munkák kiválasztása volt a cél, melyek a Trafó behatárolt és osztatlan terében harmonikusan tudnak létezni”.

Álmaink különbözőek, a kiindulópont mégis közös. Bizonyos szinten a realitáshoz kapcsolódnak, melynek akár az álmodást stimuláló gondolat is képezheti alapját. Az álmok túlmutatnak önmagukon, megfejtést igényelnek, bár az erre irányuló kísérlet sokszor kudarcba fullad. Álmunkat megoszthatjuk másokkal is, és ha jól mesélünk (valamint az alany is fogékony) elérhetjük azt, hogy a befogadó is olyan ihletett állapotba kerüljön, mintha ő álmodott volna.

A kiállításon bemutatott művek zavarbaejtő világba kalauzolják el a látogatót, lebegtetik a valós és a fiktív lét határait, és éppen ez az ambivalencia teremt sejtelmes álomszerű közeget a művek szemlélésekor.

A holland *Engelen & Engelen* testvérpár 1997 óta dolgoznak együtt. Műveikben a közönségnek mindig aktív szerepet szánunk. Egyik korábbi, *Portrévers* című projektjükben önkéntesekről portréverset készítettek, melyeket aztán saját pecsétjükkel láttak el. A szereplőkről fénykép is készült, melyek egy leendő könyv alapjául szolgáltak. A Trafóban „kiállított” *Bab* projektjükben is a közönség együttműködését involválták, az asztalra elhelyezett alapanyagok (papírok, pecsétek, versek, szatyrok) „csináld magad” akcióra inspirálták a látogatót. A megnyitón a testvérpár szorgosan rakosgatta a bab perszonalifikációjáról, lelki rezdüléseiről szóló ironikus hangvételű lyukasztatott betűverset a kevésbé ízléses, zöld, óriás nylon szatyrokba, miközben a közönséget a különböző saját készítésű pecsétjeik használatára buzdította.

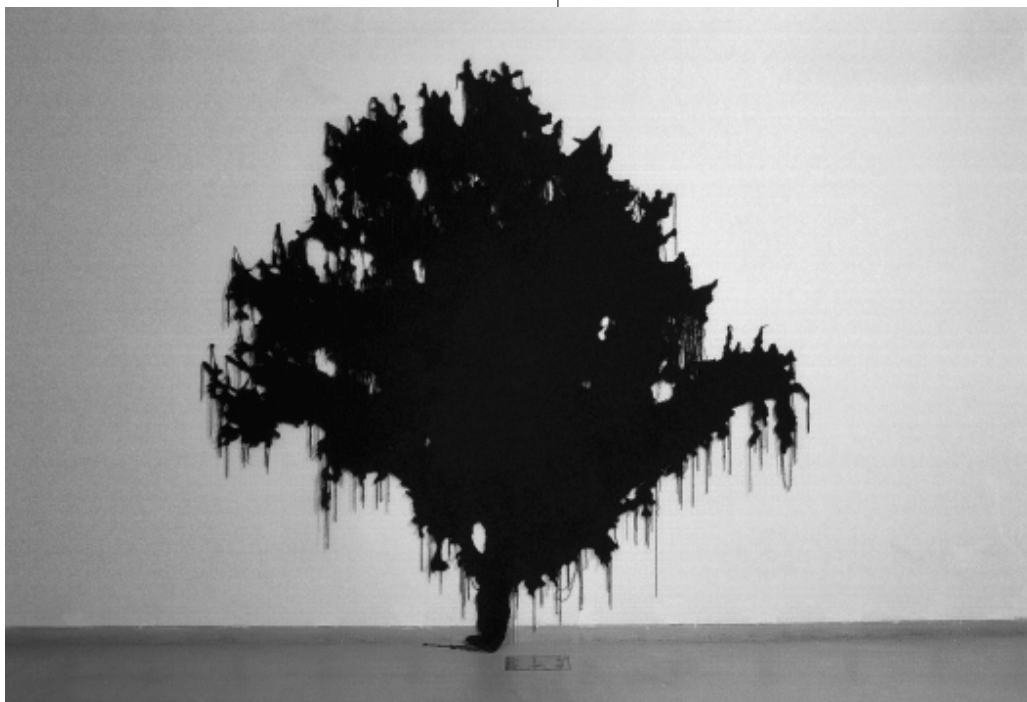
A közönség részvétele egy másik holland művésznél is lényeges szempont volt. *Gert Rietveld* műve, a *Gigalink Avatar* arról szól, hogy a látogató hogyan tudja őt irányítani. Ezért a működés első számú feltétele az volt, hogy valaki beüljön a bejáratnál elhelyezett fülkébe. A művész a fején lévő kamerán keresztül hallgatta a fülkében ülő kívánságait, aki viszont az ott elhelyezett monitor és mikrofon segítségével navigált. „Különös objektjei, meghökkentő gépezetei mintha azt a célt szolgálják, hogy szokatlan helyzetek teremtésével olyan dimenziókat nyissanak meg a hétköznapi tapasztalás előtt, amellyel a nézőből előhívogattja a kísérletező- és felfedezőkedvet.”¹

Sajnálatos tény azonban, hogy a művésznek nem állt módjában egy hónapon keresztül kamerával a fején a kiállításon asszisztálni, mert nem vagyok biztos benne, hogy a galéria

Noëlle Cuppens

Cím nélkül, 1995

fotó: Rosta József

munkatársai ugyanígy követték a látogatók utasításait. Úgy tűnik, ez az álom, a művésszel együtt szublimált.

Rietveldnek Hollandiában az „Open Studios” rendezvény keretében megvalósított projektje is hasonló elven működött. A művész a kíváncsi látogatót nem engedte be a műterembe, azonban a fején elhelyezett gépezet segítségével a látogatók kintről irányították, csak így nyerhettek „betekintést” birodalmába.

A hollandok mindig is vonzódtak a természethez, tájképekhez, bár talán jobban örültünk volna ha *Lidwien van den Ven* nem ebben a témában debütál Magyarországon, hanem korábbi műveit állítja ki.² Az egyéni katalógusában szereplő műveken, a fekete-fehér fotókon, valamint diptichon, illetve triptichon formájú videoinstallációban az alvás, a halál, a gyilkosság a központi téma, melyen a látható és láthatatlan, a fotó dokumentumértékének megkérdőjelezhetetlensége és a manipuláció kettős játékával operál.³ A fotókon látható emberek alszanak vagy meghaltak, vagy egyszerűen csak becsukták a szemüket. Nem lehet egyértelműen eldönteni. Arcokat látunk, de a csukott szemek bizonytalanságban tartanak bennünket, azt érezzük, hogy valami nem stimmel, nem értjük, de megborzongunk, mert a megfejtés az ő kezükben (szemükben) rejtezik.

A Trafóban látható kétórás videomunkájának kiindulópontja (*Napfogyatkozás, Ausztria*) egy ausztriai Milka-csoki reklám típusú alpesi táj volt. Itt is a fent említett ellentétek, az – állandóságban alig érzékelhető, de jelenlevő változás – adják a mű alapkonceptióját, bár ennél a napfogyatkozás-műnél csak az lehetett részese ennek, akinek volt türelme kb. negyven percig állni a projektor mellett, mivel ennyi időnek kell eltelnie, hogy a fokozatos sötétedést érzékeljük.

Noëlle Cuppens változatos médiákon keresztül járja körbe a fa tematikát. A Trafóban két eltérő technikával és módszerrel készült „faművet” láthattunk. A manipulált fotón transzparens rétegeket épít egymásra (vonatból fényképezett elmosódott fákat ábrázoló fotón, szabályos vízcsepp-imitációk), míg másik művének egy fáról készült fotó a kiindulópontja. A fa kontúrjait híven követve készítette/kötötte monumentális fekete gyapjúfáját. Az organikus téma és forma, a materiában érzékelhető állati jelenléttel, és a természettől idegen fekete színnel ötvöződik. Annak számára, aki a kötésben maximum 5 sorig jutott el, aztán idegesen félredobta a sikertelen remekművet, maga a technikai kivitelezés is megalomán vállalkozásnak tűnik.

A természet adta a kiindulópontot *Előd Ágnes* fotóprintekből álló művéhez is, amely egy korábbi land art munka dokumentációján alapult.⁴ A *Virágok nőnek a lábam nyomán – Angolkeringő* már land art formájában is bizonyos értelemben dokumentum volt, – virágok ültetésével rögzítette a klasszikus tánc lépéseit. A háttérben látható architektonikus részletek fokozzák a királylányos mesék feelingjét. Az ültetéshez szükséges kellékek felsorakoztatásával (cipő, kapa), az alkotó mintha szándékosan felrázna minket a Grimm-mesék világából. A virágos tarkaság, a tánc könnyedsége, a lebegés egyszerűen földszagúvá válik. A táncos inkognitóban marad, csak jelzi nyomát a saras, munkától megviselt piros anti-Hamupipőke topán.

Szacsva y Pál „szürreális álmoképeit” az utóbbi időben több helyen is láthattuk Budapesten (Ernst Múzeum, Stúdió Galéria). A különböző tárgyakról készült képeket, diákat (pl. autó, repülő, lakóház) nem a szokásos vetítősíkra, hanem háromdimenziós tárgyakra vetíti. A vetített kép és falat helyettesítő tárgy kapcsolata konceptuális párosítás, nem pusztán trükkös technikai eljárás. A sajátosan értelmezett fiktív-valós elemek az egymásra vetítés következtében különös látványt eredményeznek, megzavarják a néző érzékelését. Szacsva y korábban diavetítéses installációkat készített, a mostaninál a fent leírtaknál kialakult virtuális – szürreális kapcsolatról készült fotó maga a kiállított mű.

A Trafóban egy férfiing és egy toronyház különös találkozása elevenedik meg.

Marjan Laaper Találkozunk még című videomunkája is az érzékek becsapásával ér el különös hatást. Falra vetített videomunkájának kerete egy tűnékeny szappanbuborék. A végtelenített, hangeffektussal is operáló műben az egyre nagyobbodó, majd szétpukkanó szappanbuborékban a művésznő arca tükröződik. A többszörösen projektált módszer következményeként a hatás fokozódik, mert a növekvő buborékban horizontálisan kettéosztva a kép is tükröződik, az arc a háttérrel együtt megkettőződik. A háttérben látható holland tájképek remiszscenciáját hordozó „enterior-jelenetben” egy TV-n keresztül ismét felfedezhetjük az egész jelenetet. *Marjan Laaper* a holland elődeinél is előszeretettel alkalmazott „kép a képben” csalóka illúzióhatást, valamint a vanitas témát adaptálta furfangos technikai eljárás során saját munkájába.

Másik bemutatott műve egy 1997-ben készült installáció, melyben szokatlan szerepet szán a videónak. Az aránytalanul felnagyított és eltorzított, felfüggesztett fehér ruha emberi jelenlétet sugall. A ruhában egy TV-t rejtett el, amely egy tálon elhelyezett víztükörre vetíti a képeket. Az egyetlen, bár virtuálisan megjelenő testrész, egy mocorgó talp párat a vízfelületen láthatjuk. A paradox párosítás, a tükrözés, a test hiányának megjelenítésében rejtező jelenlét már-már zavartkeltően egyszerű, de ötletes megoldását Mátyás király is díjazná: fel is legyen öltözve meg nem is, menjen is meg nem is, legyen is meg nem is.

Az álomba merülés sokunk számára nehézségekbe ütközik, még akkor is, ha nem kell hozzá más, csak ellazulás és egy kis fantázia.

JEGYZETEK:

- ¹ Mindenkinek van egy álma c. kiállítás katalógusa (11. old.)
- ² A kiállítás eredeti koncepciójában nem ez a munka szerepelt, korábbi műveit a Trafóban megtekinthető katalógusból lehetett ismerni.
- ³ Lidwien van de Ven: Still (Untitled), 1997 Brandenburgische Kunstsammlungen Cottbus, Kunstverein Braunschweig
- ⁴ Ember-természet-művészet, Nádasy Akadémia 1999. szeptember

Marjan Laaper

Cím nélkül, 1997
fotó: Rosta József